

Верховний
Суд

Штучний інтелект у судах України: правила відповідального використання та ризики алгоритмічної упередженості й дискримінації

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

ЮНЕСКО (UNESCO) та The Future Society
Cetic.br|NIC.br, Національна школа суддів України, IEEE Standards
Association (IEEE SA)

Тренінговий курс «Штучний інтелект і верховенство права»

29 червня 2026 року

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 124.

Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 3.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Стаття 8

В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 131-1

В Україні діє прокуратура, яка здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням;
- 3) представництво інтересів держави в суді.

У цих сферах ШІ може бути корисним для пошуку судової практики, аналізу великих масивів матеріалів, структурування доказів, виявлення суперечностей, підготовки чернеток процесуальних документів. Але ШІ не може замінити прокурорську оцінку доказів, перевірку допустимості доказів, дотримання презумпції невинуватості та відповідальність.

Ukraine: Artificial Intelligence Readiness Assessment Report. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2026

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000398153>

1-ше місце у світі за Індексом електронної участі ООН (E-Participation Index) Україна є лідером у залученні громадян до демократичних процесів через цифрові інструменти.

5-те місце в Індексі онлайн-послуг ООН (Online Services Index) у 2024 році – підйом на 97 позицій з 2018 року.

40-те місце серед 195 країн у Government AI Readiness Index 2025 від Oxford Insights (показник цифровізації державних послуг – 99,63%).

Висока цифровізація України створює можливість для відповідального використання ШІ у правосудді

UNESCO - Global Toolkit on AI and the Rule of Law for the Judiciary

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387331>

UNESCO наголошує, що судді та учасники справи потребують знань і практичних інструментів для розуміння переваг і ризиків ШІ у своїй роботі.

Таке навчання має допомагати суддям оцінювати вплив ШІ на приватність, свободу вираження поглядів, доступ до інформації, недискримінацію, доступ до суду, справедливий розгляд і належну правову процедуру.

CEPEJ — Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence in Courts

<https://rm.coe.int/cepej-2025-18final-en-draft-guidelines-on-the-use-of-generative-ai-for/48802a4ad1>

СЕРЕЈ виходить із того, що впровадження генеративного ШІ в судах потребує попередньої, ex ante, оцінки ризиків і впливу, зокрема із застосуванням інструментів оцінювання СЕРЕЈ та методології HUDERIA.

Використання ШІ має залишатися допоміжним, контрольованим і таким, що не позбавляє суддю відповідальності за результат судового рішення.

CEPEJ – Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence in Courts

<https://rm.coe.int/cepej-2025-18final-en-draft-guidelines-on-the-use-of-generative-ai-for/48802a4ad1>

Використання генеративного ШІ має бути прозорим, простежуваним і належно задокументованим у тій частині, у якій воно могло вплинути на судову роботу або зміст документа.

Сторони мають право знати, які саме елементи судового рішення або судової роботи були підготовлені із застосуванням генеративного ШІ.

Кодекс суддівської етики (Стаття 16)

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>

Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це:

1. не впливає на незалежність та неупередженість судді,
2. не стосується оцінки доказів,
3. не стосується процесу ухвалення рішень,
4. не порушує вимог законодавства.

Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 02.03.2026 № 14

<https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnologij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>

1. організація та систематизація доказів, наприклад, створення хронології подій на основі документів, індексація великих масивів текстових доказів для полегшення пошуку, виявлення дублікатів
2. аналіз структурованих даних: наприклад, аналіз фінансових транзакцій на предмет нетипових операцій у справах про економічні злочини
3. виявлення певних об'єктів на фото- чи відеоматеріалах (наприклад, розпізнавання облич або номерних знаків) (при цьому висновок про значення цього об'єкта робить суддя)
4. ефективне оброблення великих обсягів інформації, знаходження тенденцій, виявлення зв'язків
5. пошук релевантної практики (як допоміжна функція)

Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 02.03.2026 № 14

<https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnohij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>

1. Оцінка доказів не може бути делегована ШІ
2. ШІ не може визначати результат справи (наприклад, рішення про задоволення)
3. ШІ не може здійснювати юридичну кваліфікацію фактів
4. Суддя не може використовувати ШІ для визначення пріоритетності чи достовірності доказів
5. Заборонено автоматизоване визначення достовірності чи важливості доказів
6. Заборонено тлумачення права та ухвалення рішень
7. Заборонена підготовка мотивувальної частини рішень без контролю з боку судді
8. Заборонено делегування ухвалення рішення ШІ, оскільки це означало б відмову від суддівської функції та відповідальності

Положення про використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС (Наказ від 08.12.2025 № 117)

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

1. узагальнення судової практики з метою забезпечення її єдності
2. аналіз судових рішень із метою виявлення системних причин виникнення спорів (превентивне правосуддя) та підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства
3. наповнення Бази правових позицій Верховного Суду
4. аналіз та узагальнення великих обсягів даних на основі відкритих джерел інформації
5. підготовка аналітичних документів і звітів
6. автоматизація повторюваних робочих процесів, візуалізація даних у вигляді графіків і діаграм тощо
7. створення та поширення інформації про діяльність Верховного Суду, сприяння веденню вебсторінок Верховного Суду в соціальних мережах
8. створення чат-ботів, зокрема, для забезпечення зворотного зв'язку з відвідувачами Верховного Суду й учасниками судових процесів
9. добір матеріалів для саморозвитку, підвищення кваліфікації та професійного навчання
10. пошук нових ідей та підходів до організації робочих процесів
11. переклад документів з іноземних мов
12. виконання суто технічних завдань (наприклад, перевірка граматики, форматування тексту, транскрибування)

Положення про використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС (Наказ від 08.12.2025 № 117)

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

1. ШІ не може замінити професійну діяльність працівника (його критичне мислення, фахове судження, правову кваліфікацію та прийняття остаточного рішення)
2. забороняється використовувати загальнодоступні технології ШІ для роботи з інформацією з обмеженим доступом (конфіденційною, таємною та службовою інформацією)
3. забороняється опрацювання документів, які містять відомості, що охороняються законом, у тому числі таємницю ухвалення судового рішення та інформацію із закритого судового засідання
4. забороняється автоматичне створення проєктів рішень та будь-яких інших процесуальних документів, що ухвалюються у межах судового провадження
5. забороняється прогнозувати індивідуальні рішення суддів у конкретних справах
6. забороняється опрацювання матеріалів судової справи, що містять персональні дані
7. забороняється аналіз та моніторинг поведінки працівників
8. забороняється завантажувати службові документи, що містять інформацію з обмеженим доступом, у тому числі персональні дані суб'єктів звернення або учасників процесу, банківську таємницю, адвокатську таємницю тощо

Opinion № 28 (2025) of CCJE On the importance of judicial well-being for the delivery of justice

<https://rm.coe.int/opinion-no-28-2025-of-the-ccje-published-/4880296bfa>

1. допоміжні технології мають використовуватися лише для підтримки та зміцнення верховенства права
2. використання ШІ та інших допоміжних технологій для пом'якшення робочого навантаження та стресу суддів
3. ШІ може бути корисним для збільшення кількості справ, які судді здатні розглянути протягом певного проміжку часу

Opinion № 28 (2025) CCJE On the importance of judicial well-being for the delivery of justice

<https://rm.coe.int/opinion-no-28-2025-of-the-ccje-published-/4880296bfa>

1. допоміжні технології не повинні використовуватися для прогнозування або заміни процесу прийняття рішень окремим суддею
2. судді не повинні вдаватися до покладання на технології без застосування необхідного нагляду за прийняттям рішень щодо результатів, вироблених використаною технологією
3. судді не повинні покладатися на технології без проведення належних перевірок для виявлення потенційних галюцинацій ШІ, які вони можуть містити
4. неналежне використання цих технологій може вплинути на якість виконаної роботи, якщо воно призводить до втрати суддівської автономії та контролю
5. захист належних умов праці суддів є критично важливим для ефективного та відповідального використання ШІ та інших допоміжних технологій, щоб уникнути недоречного надмірного покладання на них

Ухвала Верховного Суду від 08 лютого 2024 року у справі № 925/200/22.

Окрема думка судді Верховного Суду від 08 лютого 2024 року у справі № 925/200/22

У справі № 925/200/22 Верховний Суд сформулював принципову позицію: ШІ може бути корисним і допоміжним інструментом у сфері правосуддя, але не може замінити суддів. Ухвалення рішень має здійснюватися лише суддями - явно чи неявно це не можна делегувати технології.

Водночас окрема думка у цій справі важлива для балансу: саме по собі посилення на інформацію, згенеровану ШІ, без інших обставин недобросовісності, не повинно автоматично визнаватися зловживанням процесуальними правами або неповагою до суду. Карати треба не інструмент, а недобросовісне використання.

Рішення Броварського міськрайонного суду Київської області від 02 травня 2023 року у справі № 361/4011/20
Постанова Київського апеляційного суду від 05 лютого 2024 року у справі № 361/4450/20

У справі № 361/4011/20 суд відхилив посилання на аналіз схожості знаків, проведений із залученням ChatGPT. Суд виходив з того, що в Україні відсутнє законодавство, яке дозволяє використовувати висновки ШІ як засіб доказування; ШІ не має статусу експерта чи спеціаліста.

В іншій справі № 361/4450/20 суд додав важливий аргумент: результати діяльності ШІ мають характер імовірнісних припущень, а процес роботи ШІ не є прозорим і верифікованим. Отже, використання ШІ для формування позиції сторони можливе, але такі результати не можуть підміняти доказову базу.

Постанова Верховного Суду від 07 травня 2025 року у справі № 335/12523/23

Верховний Суд підкреслив, що технології ШІ не наділені процесуальним статусом експерта чи спеціаліста; їхні висновки не мають преюдиційного або доказового значення; вони не є загальновизнаними в криміналістиці й не можуть підміняти оцінку доказів судом.

ШІ не попереджається про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку або за відмову від виконання обов'язків експерта.

Ухвала Київського апеляційного суду від 30 липня 2025 року у справі № 11-КП/824/1818/2025

Київський апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції, зокрема через те, що вирок було обтяжено довільним трактуванням загальних понять і теоретичними аспектами, згенерованими ChatGPT. Це поставило під сумнів суддівський розсуд і тлумачення права.

Апеляційний суд наголосив, що використання технологій має поважати природу судового процесу. ШІ є лише допоміжним інструментом і не може замінити роль суддів у встановленні фактичних обставин справи.

Постанова Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24

У справі № 925/496/24 сторона намагалася використати відповіді, згенеровані ChatGPT та Grok, для трактування умов договору оренди землі. Суд відмовився досліджувати такі відповіді як доказ.

ШІ може бути корисним інформативним інструментом, але не може замінити ні роль суддів, ні принципи належності, допустимості та достовірності доказів. Технологія має підтримувати верховенство права, а не створювати альтернативний канал доказування чи тлумачення.

Ухвала Верховного Суду від 15 січня 2026 року
у справі № 240/14153/24
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133336040>

У справі № 240/14153/24 Суд установив, що в касаційній скарзі були наведені неіснуючі постанови Верховного Суду. Суд прямо пов'язав такий характер посилань із можливим використанням генеративного ШІ та отриманням результату у формі «галюцинацій» — хибної інформації, представленої як достовірна.

Такі дії суперечать принципу добросовісності користування процесуальними правами, закріпленому у статті 45 КАС України. Використання ШІ для підготовки процесуального документа саме по собі не заборонене, але відповідальність за достовірність інформації несе учасник справи.

ВИСНОВКИ

1. ШІ не загроза для правосуддя сама по собі, а інструмент, який може підвищити якість пошуку, аналізу, структурування матеріалів і доступу до правосуддя.
2. Судова практика в Україні вже формує важливий стандарт: ШІ може допомагати судді, але не може замінити доказ, експерта, правову оцінку чи суддівський розсуд.
3. Головний виклик сьогодні - це якнайшвидше навчитися використовувати його відповідально: з перевіркою першоджерел, контролем людини, з увагою до можливої упередженості та ознак дискримінації.

ПРИКЛАДИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШІ (у наукових та науково-експериментальних цілях)

1. GPT-бот: Наукомір AI <https://constitutionalist.com.ua/naukomir-ai>
2. GPT-бот: AI & Law Source Analyst <https://constitutionalist.com.ua/gpt-bot-ai-law-source-analyst>
3. GPT-бот «Касаційний фільтр КАС України»: перевірка скарги до Верховного Суду
<https://constitutionalist.com.ua/gpt-bot-kasatsijnyj-filtr-kas-ukrainy-perevirka-skarhy-do-verkhovnoho-sudu-3>
4. Проєкт Закону України «Про штучний інтелект» <https://constitutionalist.com.ua/proiekt-zakonu-ukrainy-pro-shtuchnyj-intelekt>
5. ШІ та досудовий порядок урегулювання спорів: Конституція України та нова архітектура доступу до правосуддя <https://constitutionalist.com.ua/shi-ta-dosudovyj-poriadok-urehuliuвання-sporiv-konstytutsiia-ukrainy-ta-nova-arkhitektura-dostupu-do-pravosuddia>
6. Draft Regulation on Responsible AI Use by Supreme Court Staff <https://constitutionalist.com.ua/draft-regulation-on-responsible-ai-use-by-supreme-court-staff>
7. Supreme Court Case Law on the Application of the Law of Ukraine “On Administrative Procedure”: A Review <https://constitutionalist.com.ua/supreme-court-case-law-on-the-application-of-the-law-of-ukraine-on-administrative-procedure-a-review>

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-sh%D1%81ho-mynuv>
2. Берназюк Ян. Наукові надбання як основа для наступних кроків на шляху інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя <https://so.supreme.court.gov.ua/news/949/naukovi-nadbannia-iak-osnova-dlia-nastupnykh-krokv-na-shliakhu-intehratsii-shtuchnoho-intelektu-v-systemu-pravosuddia>
3. Берназюк Ян. Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні <https://so.supreme.court.gov.ua/news/986/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini>
4. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence and the Judicial system of Ukraine: results of cooperation in the past year <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-and-the-judicial-system-of-ukraine-results-of-cooperation-in-the-past-year>
5. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду // Слово Національної школи суддів України. – 2024, № 2(49), С. 16-35 https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
6. Берназюк Ян. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя // Юридична газета. № 4 (792). - С. 16-18. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/era-shi-y-rol-verhovnih-sudiv-u-cifroviy-transformaciyi-pravosuddya.html>
7. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-in-the-ukrainian-judiciary-charting-the-course-under-the-digital-gavel>
8. Bernaziuk Ian. Benchmarking Justice: Can AI Uphold the Rule of Law? <https://law.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Rule-of-Law-and-AI-Challenges.pdf>
9. Берназюк Ян. Правосуддя майбутнього: збереження незалежності та людяності в еру ШІ https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/161.%20Future_justice_independent_humane%20AI-era_bernaziuk%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE.pdf
10. Берназюк Ян. Межі втручання у приватне життя в умовах загроз національній безпеці: стандарти і виклики для правосуддя https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/135.%20Limits_of_Interference_Private_Life_under_National_Security%20Threats_bernaziuk.pdf
11. Берназюк Ян, Фонова Олена. Правосуддя 2035: між правом і кодом. Випуск № 18 подкастів НШСУ https://youtu.be/UlghLhHV8os?si=nCpvAl5p5KP3tY_G
12. Штучний інтелект у роботі адвоката та судовому процесі: можливості, межі, відповідальність <https://youtu.be/-qJ2FCeOEWQ>
13. Коментар до статті 16 (використання суддею технологій ШІ) Кодексу суддівської етики <https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnologij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>
14. Bernaziuk Ian Integration of AI into the Justice System of Ukraine: Normative Boundaries, Technological Sovereignty, and Case-Law https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/182_Integration_AI_into_Ukraine%E2%80%99s_Justice_System_bernaziuk.pdf
15. Bernaziuk Ian Educational and Practice-Oriented Initiatives: Preparing the Judiciary of Ukraine for the Age of AI https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/183_Preparing_Ukrainian_Judges_for_AI_bernaziuk.pdf
16. Берназюк Ян. Примирення та медіація як інструменти ефективного захисту в адміністративному судочинстві https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/184_Conciliation_mediation_effective_remedies_bernaziuk.pdf
17. Bernaziuk Ian Sovereign AI: From a Technological Idea to a Matter of State Resilience <https://constitutionalist.com.ua/sovereign-ai-from-a-technological-idea-to-a-matter-of-state-resilience>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!